

Handwerk.

Caspar Labarre.

De idee van autonomie in onze tijd is bij uitstek die van het vrije individu. Vrijgevochten van algemeen aanvaarde gebruiken en conventies. Een sterke persoonlijkheid die het voortouw neemt, altijd een eigen koers vaart en hiermee zichzelf in staat stelt om het nieuwe te ontdekken. Als toonbeeld van vooruitstrevend optimisme kan ze de weg wijzen en daarmee zowel bewondering als afgunst oogsten.

Maar wat noemen we eigenlijk sterk en in welke zin is die persoonlijkheid vrij?

Is het überhaupt wel mogelijk om je ergens in te ontwikkelen zonder eerst grondig te hebben onderzocht waarom de traditie die dan afgewezen wordt eigenlijk moeten worden verlaten?

Zo stelt de Amerikaanse socioloog Richard Sennet in "*De Ambachtsman*" dat de gedachten van een ongeremd talent romantische dwalingen zijn:

"Beweringen over aangeboren, ongetraind talent moeten we met een korreltje zout nemen. 'Als ik het maar kon opbrengen,' is meestal een narcistische fantasie. Als je daarentegen een handeling keer op keer herhaalt, wordt zelfkritiek mogelijk. Het moderne onderwijs vreest repetitief onderricht omdat het slaapverwekkend zou zijn. De verlichte onderwijzer, bang dat hij de kinderen verveelt en bereid om telkens met nieuwe stimulansen te komen, vermijdt misschien routine- maar onthoudt op die manier kinderen de ervaring hun eigen ingebakken oefening te onderzoeken en deze van binnenuit te moduleren.

De manier waarop de herhaling wordt geregeld, beïnvloedt de ontwikkeling van vaardigheden. Daarom moet de lengte van een oefensessie bij muziek, net als bij sport, zorgvuldig in de gaten worden gehouden: het aantal keer dat iemand een stuk herhaalt, mag niet groter zijn dan de aandachtsboog van een individu op een gegeven moment."

Herhaling van het zelfde mag dan nodig zijn voor zelfreflectie maar ze is op zichzelf nog geen recept voor vooruitgang. Bovendien kan een sterke doelstelling de werkelijke ontwikkeling juist onmogelijk maken doordat de ontvankelijkheid voor het gebeuren en het onafhankelijk wegen van mogelijkheden dan geen plek hebben. Wel moeten die eerste bewegingen worden voorgeleefd om doeltreffend genoeg te kunnen worden ingezet, zonder het gevaar te lopen dat tegenslagen ons te zeer ontmoedigen. Ontwikkeling speelt zich dus af binnen een sociale interactie, maar blijft een eigen zoektocht. Er is vertrouwen nodig in een onderwijzer, maar die moet ook blijk geven van vertrouwen in zijn leerling. Door deze de vrijheid te geven om dingen zonder sturing uit te proberen.

En is die ruimte die er dan ontstaat niet geschikt voor een zelfde soort krachtig optimisme? De kracht van een eigen inbreng en letterlijk iets zelf doen. Zonder dat de geboden structuur dient te worden verlaten kan men vrij verkennen, met de technieken en middelen die voor het oprapen liggen. Als dit klopt, is het dan niet de dwang waarmee er te duidelijk richting werd gegeven die tot radicaal losmaken brengt? Worden nieuwe wegen wel ingeslagen voor het "nieuwe" of maakt men zich eerst en vooral los van de dwang waarmee er binnen het oude te duidelijk richting wordt gegeven.

Als de kennis die door de jaren is opgedaan de oudere in staat stelt om beter te weten, waarom is het dan zo moeilijk om dit aan een jongere te vertellen? Heeft het idee op zichzelf wel voldoende kracht om als kennis te kunnen gelden, of vergeten we hierbij ons lichaam?

Is een sterke doelstelling niet strijdig met de complexe verhouding tussen lichaam en geest omdat ze statisch is? Het idee is bovendien een verbeelding die op zichzelf nooit oorzaak kan zijn van onze gevoelens. Of is het idee juist oorzaak van onze gevoelens en zijn we er daarom niet toe in staat om het los te laten (ook al is het niet het enige dat hoeft te tellen) In rust iets zelf ontwikkelen stelt ons in staat om jezelf te leren kennen. Het geeft de mogelijkheid om bij dezelfde handeling een ander gevoel te hebben om daarmee het gevoel op zichzelf te kunnen leren zien. Het neemt de natuur van ons lichaam serieus en geeft ons de mogelijkheid om vrij te zijn.

In onbruik geraakte technieken kunnen ons stimuleren om op onderzoek uit te gaan. Een oud stuk handgereedschap geeft daarbij letterlijk houvast om zelf te kunnen ervaren en leren beheersen. Door de vanzelfsprekendheid waarmee het in gebruik was, kunnen we nu niet meer weten waarom het gebruikt werd. Er is ruimte om te denken met een eigen scheppingskracht. Het streven wordt de handeling-zelf ontdekken en de doelmatigheid verdwijnt uit het zicht. Er kunnen uren in aandacht worden doorgebracht. In de abstractie van de verschillende handelingen krijgt het gereedschap een eigenheid die meerdere dimensies inhoud. Het vergroot de wil om de handelingen te beleven en de motivatie om deze te leren kennen. Deze tactiele herkenning vloeit voort uit de uren van nuanceverschillen die het lichaam hiermee heeft doorgebracht. Ondersteund door de geluiden en de weerstand van het materiaal dat maat geeft en het doet begrijpen.

Handwerk is trager en kost vaak veel kracht en concentratie. De wil om hiermee te bewegen is sterker doordrongen van emoties. Het maakt ons vatbaar om de dingen krachtiger te voelen. Het biedt de mogelijkheden om de dingen beter te leren waarderen die ons daarvoor niet opvielen en hiermee ook de grondstoffen die nodig zijn om overwegingen te maken in brede zin. Voor werk kiezen omwille van het werk, vanuit de autonomie van de maker.

Maar de kracht van het eigen ontdekken heeft ook een keerzijde. De logische wil tot eigenheid was nooit onafhankelijk van hen die deze ontwikkeling wel of niet gunde. Wegen leiden weg van waar men begon te lopen en in een eigenheid ontwikkelen maakt geen ruimte mogelijk om vrienden mee te nemen. Bovendien zijn die technieken meestal wel met een reden op de achtergrond verdwenen, hetgeen het er niet makkelijker op maakt om begrepen te worden door anderen, laat staan dat hier een vraag uit voortvloeit. Het delen van kennis en kunde is een belangrijke drijfveer die een eigen ontwikkelen gezond houdt. Men heeft waardering nodig om te kunnen blijven werken. De beïnvloeding van andere mensen voor onze eigen motivatie is wellicht nooit weg geweest en zonder die energie is het moeilijk om de kracht te vinden het werken vol te houden.

Omdat u nu zo ver gekomen bent, neemt u met mij deze sprong:

Diverse objecten in onze architectuur, oud en nieuw worden al jaren ook anders bekeken. Niet omdat er rekening wordt gehouden met het oude of de traditie, maar omdat ze door sommigen werkelijk anders worden gezien. De ware Rollerskater gebruikt zijn skates niet zo maar om rondjes te rijden. De schoenen met wielen in een lijn zijn een verlengstuk van het lichaam. Er zijn brede platen aan beiden zijden van de schoen en een grote tussenruimte in het midden van de vier wielen. Deze bieden talloze mogelijkheden om op te steunen en houdingen aan te nemen, terwijl we bijvoorbeeld over trapeuningingen, hardstenen muurtjes of marmeren randen glijden. Dit glijden noemen we "*Grinden*" en het vormt naast het voor de hand liggende springen en draaien in de lucht de hoofdzaak van de bewegingen die je kunt leren. De acrobatische en lenige houdingen geven blijk van controle over het lichaam zonder de snelheid te verliezen. De stijl van de skater is als bij dans sterk door lichaam en motoriek bepaald en varieert dus per persoon. Er zijn geen regels om deel te nemen aan dit culturele spel. De mogelijkheden van de skates bieden de gewenste structuur om te kunnen volgen, maar er is

geen logische volgorde. De autonomie van de skater is een combinatie van kunde, keuze en stijl. Gevonden door het volgen van voorbeelden die letterlijk waarneembaar zijn tijdens elke skate-sessie. Vrienden maken is makkelijk als er een gedeelde interesse is en de eisen voor vriendschap zijn niet hoog als je samen kunt skaten. De skate-cultuur is geen competitie, er zijn geen winnaars. De betere skaters zijn voorbeelden om te volgen maar hebben net zo goed deze sociale interactie nodig om te willen presteren. Het opzweepen van elkaar zorgt voor een heerlijk gevoel van vreugde en trots en men wenst elkaar daarom ook alle goeds. Er zijn ongelooflijk sterke ontwikkelingen zichtbaar die mensen door maken, zonder dat deze wordt opgelegd. Ze zijn vrij, in de zin dat ze niet is voorgeschreven en toch zijn er duidelijke bewegingen die sociaal kunnen worden begrepen. Er is een denken over vorm en bewegen, eindeloos vallen en opstaan. Men leert het lichaam en de grenzen kennen maar ook verleggen. Het doel is niet een schoonheid die bereikt kan worden, al zijn er altijd wel wensen om nieuwe trucs te leren en zonder leercurve is dat niet mogelijk. Maar ze berust vooral in een zijn, dat voldoende omringt is van blijdschap die sociaal is. Het skaten zelf is de schoonheid en kan oneindig ingevuld worden. Het is een open cultuur die toch duidelijk richting heeft. En deze mogelijkheden danken we aan een anders zien van wat er al was.

Of we nou met een machine werken of met de hand, er is altijd een bredere menselijkheid die de doelmatigheid ondergeschikt maakt om op zichzelf als goed te kunnen worden gekwalificeerd. Werkwijzen en technieken zijn voor een groot deel hoe wij ons dagelijks leven kunnen vormgeven. Maar ligt hieraan niet een kern ten grondslag die we allen delen? Dat we allen autonomie willen kunnen voelen? Maar dat die autonomie ook niet kan bestaan zonder sociale structuren open te houden? En ligt hier niet de vanzelfsprekende verantwoordelijkheid om rekening te houden met elkaar en de gevolgen van onze daden, omwille van het levend houden van die openheid die de grondbeginselen voor vrijheid mogelijk kunnen maken?